

Sygn.akt III AUa 1077/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Piotr Prusinowski (spr.)

Sędziowie: SA Bohdan Bieniek

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 lutego 2014 r. w B.

sprawy z odwołania M. C. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o świadczenie niezrealizowane

na skutek apelacji wnioskodawcy M. C. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 4 czerwca 2013 r. sygn. akt V U 514/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od M. C. (1) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

Sygn akt III AUa 1077/13

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 19.03.2013 r. odmówił wypłacenia M. C. (1) emerytury należnej jego ojcu za styczeń 2013 r. ponieważ świadczenie zostało przekazane na rachunek bankowy emeryta w miesiącu jego śmierci, a bank nie ma obowiązku jego zwrotu.

W odwołaniu od tego orzeczenia wnioskodawca podał, że opiekował się ojcem gdyż był on niezdolny do samodzielnej egzystencji. Organ rentowy odmówił mu wypłaty emerytury ojca za styczeń 2013 r. powołując się na art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten w sprawie nie ma zastosowania gdyż dotyczy zupełnie innej sytuacji. Ojciec otrzymywał emeryturę za pośrednictwem Banku (...). Upoważnił syna do dysponowania rachunkiem. Pełnomocnictwo wygasło wraz z jego śmiercią. Emerytura ojca przysługuje mu na podstawie art.136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Na podstawie takich zarzutów zażądał zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania mu spornego świadczenia.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 4 czerwca 2013 r. oddalił odwołanie. Sąd ten ustalił, że P. C. (1) zmarł(...) w E.. Od czerwca 2006 r. pobierał emeryturę. Organ rentowy ustalił termin jej płatności na 15 dzień miesiąca. Świadczenie za miesiąc styczeń 2013 r. zostało wypłacone na rachunek bankowy emeryta. Sąd pierwszej instancji zauważył, że zgodnie z treścią art.101 pkt 2 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z F.U.S. prawo do świadczenia ustaje ze śmiercią osoby uprawnionej, natomiast wg art.130 ust.1 ustawy świadczenie wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin jego płatności. Sąd przy toczył również przepis art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W tym kontekście zauważył, że skoro ustawodawca nałożył na bank i kasę obowiązek zwrotu nienależnie przekazanych świadczeń za miesiące następujące po miesiącu śmierci uprawnionego, to a contrario należy uznać, że przekaz dokonany w miesiącu śmierci jest przekazem należnym. Odnośnie przepisu art. 136 ustawy Sąd Okręgowy wskazał, że wykładnia językowa wskazuje na regulowanie przez ten przepis sytuacji, w której osoba ubiegająca się o emeryturę lub rentę zmarła w trakcie postępowania. W drodze bardzo liberalnej wykładni przyjmuje się, że ma on też zastosowanie w przypadku śmierci osoby już pobierającej świadczenie. W tym kontekście Sąd pierwszej instancji zauważył, że w jednym miesiącu można otrzymać tylko raz świadczenie. P. C. prawo do emerytury za styczeń 2013 r. nabył pierwszego dnia tego miesiąca. Została ona wpłacona na jego rachunek tydzień po jego śmierci. Według art. 136a ust.2 w razie śmierci emeryta wstrzymanie wypłaty świadczenia następuje od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym emeryt zmarł. W rezultacie Sąd pierwszej instancji uznał, że świadczenie należne P. C. za styczeń 2013 r. zostało wypłacone. Może je otrzymać spadkobierca albo osoba uprawniona wg art. 56 prawa bankowego. Na pewno nie należy się ono M. C..

Apelację wniósł M. C. (1). Zaskarżył wyrok w całości. Zarzucił mu naruszenie przepisu art. 922 § 1 i 2 k.c. oraz art. 136 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Odwołujący się wskazał również na uchybienie przepisu art. 32 Konstytucji RP. W uzasadnieniu środka odwoławczego argumentował, że jego ojciec P. C. (1) nie otrzymał świadczenia za miesiąc styczeń 2013 r., a organ rentowy nie zrealizował wypłaty osobom uprawnionym w świetle przepisu art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Apelujący wskazał również, że Sąd pierwszej instancji podzielił obywateli na dwie kategorie – pierwszą, która pobiera świadczenie od listonosza i drugą, która otrzymuje emeryturę na rachunek bankowy. Zdaniem skarżącego uprawnieni powinni mieć identyczne prawa bez względu na formę otrzymywania świadczenia. Autor apelacji domagał się uchylenia wyroku w całości.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja nie jest zasadna. Sąd drugiej instancji podziela ustalenia faktyczne. Przebieg zdarzeń nie był sporny, należy go uzupełnić jedynie o stwierdzenie, że informacja o śmierci P. C. (1) trafiła do Zakładu Ubezpieczeń społecznych w dniu 15 stycznia 2013 r. Potwierdza to kserokopia aktu zgonu dołączona do akt rentowych. Odnośnie do oceny prawnej Sąd drugiej instancji prezentuje zbieżne stanowisko. Wymaga ono jednak przybliżenia i uporządkowania.

Punktem wyjścia powinien być przepis art. 136 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Z jego treści można wyprowadzić co najmniej trzy konstatacje. Po pierwsze, reguluje on w sposób odmienny od prawa spadkowego uprawnienie członków rodziny do niewypłaconych, a należnych, zmarłemu świadczeń z ubezpieczenia społecznego. W tym znaczeniu przepis ten stanowi wyjątek względem przepisu art. 922 § 2 k.c. Po drugie, zakres stosowania tego przepisu obejmuje sytuację, w której ubezpieczony złożył wniosek o świadczenie i zmarł przed ustaleniem prawa do świadczenia, jak również dotyczy on stanów faktycznych, w których śmierć uprawnionego nastąpiła po przyznaniu prawa, jednak przed terminem wypłaty należności. Zastrzeżenia Sądu Okręgowego w tym zakresie, mogą prima facie wydawać się uzasadnione. Istotnie kierując się wyłącznie wykładnią literalną można dojść do przekonania, że przepis art. 136 ust 1 ustawy ma zastosowanie wyłącznie do osób, które zmarły przed wydaniem decyzji przez ZUS. Przy bliższym oglądzie okazuje się, że prawidłowa interpretacja językowa pozwala na uznanie, że przepis ten dotyczy również uprawnionych, którym przyznano już decyzją uprawnienie. Przepis posłużył się zwrotem „w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenie”. Formuła ta akcentuje zdarzenie graniczne – śmierć uprawnionego – oraz zdarzenie początkowe, którym jest zgłoszenie wniosku o świadczenie. Przepis nie przywiązuje wagi do wydania decyzji przyznającej uprawnienie (odmiennie jest w przepisie art. 116 ust 1b ustawy). Kwestią tą zajmuje się wyłącznie przepis kompetencyjny zawarty w art. 136 ust 2 ustawy. Nie znaczy to, że przez jego pryzmat można oceniać regułę

wyrażona w ust 1. Po trzecie, przepis art. 136 ust 1 ustawy zakłada, że organ rentowy nie wypłacił należności. Norma prawna nie zawiera jednak wskazówek dotyczących sposobu skutecznego wypłacenia świadczenia. W tym zakresie zastosowanie ma przepis art. 130 ust 2 ustawy. Zezwała on na wypłacanie świadczenia na rachunek w banku. Oznacza to, że wpłynięcie środków na rachunek bankowy zwalnia organ rentowy z obowiązku.

Mianownikiem wywodów zawartych w apelacji jest założenie, że przelanie świadczenia na rachunek w banku po śmierci uprawnionego nie jest skutecznym zrealizowaniem świadczenia. Pogląd ten jest fałszywy. Prawidłowa wypłata emerytury polega na tym, że jej wartość zostaje przedstawiona ubezpieczonemu do dysponowania. Emerytura za miesiąc, w którym nastąpiła śmierć uprawnionego podlega dziedziczeniu przez uprawnionych wymienionych w przepisie art. 136 ust 1 ustawy. Nie znaczy to jednak, że organ rentowy jest zobowiązany do ponownej wypłaty świadczenia spadkobiercom, gdy wysłał należność na rachunek w banku. Organ rentowy nie uczestniczy w relacjach związanych ze spadkobranie. Rolą przepisu art. 136 ust 1 ustawy jest określenie kręgu spadkobierców. Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją określa osoby uprawnione, jednak do czasu wypłaty świadczenia. Analiza przepisu art. 136 ust 1 w związku z art. 130 ust 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie daje podstawy do przyjęcia, że organ rentowy ma obowiązek wypłacenia spadkobiercom emerytury, w sytuacji, gdy działając zgodnie z wnioskiem ubezpieczonego, przed uzyskaniem informacji o jego śmierci, przekazał świadczenie na rachunek w banku. W sytuacji tej dochodzi do zrealizowania należności, a organ rentowy zwolniony zostaje od obowiązku przesądzania komu świadczenie przysługuje. Nie oznacza to, że do wypłaconej na rachunek kwoty nie są uprawnione wyłącznie osoby wskazane w przepisie art. 136 ust 1 ustawy. Akt wypłacenia należności nie powoduje, że emerytura podlega dziedziczeniu na ogólnych zasadach. Czym innym są reguły dziedziczenia, a czym innym odpowiedzialność za wypłacenie długu spadkowego. Organ rentowy spełnił obowiązek, od tej chwili nie był już zobowiązany do dokonywania wyboru osoby uprawnionej, a w konsekwencji ponownej wypłaty emerytury za miesiąc styczeń 2013 r.

Zaprezentowana wykładnia znajduje odzwierciedlenie w argumentach systemowych. Zestawienie treści przepisu art. 138a, art. 101 pkt 2 i art. 136a ust 2 ustawy o emeryturach i rentach pozwala na wyprowadzenie wiążących wniosków. Według przepisu art. 101 pkt 2 prawo do świadczenia ustaje ze śmiercią osoby uprawnionej. Mimo to przepis art. 136a ust 2 deklaruje, że wstrzymanie wypłaty emerytury następuje dopiero od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym zmarł emeryt. Oznacza to, że ustawodawca przyznaje prawo do świadczenia również osobie zmarłej (na okres po dniu śmierci). Stwierdzenie to ma znaczenie, gdy uwzględni się, że bank prowadzący rachunek ubezpieczonego jest zobowiązany zwrócić organowi rentowemu świadczenie przekazane za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy (art. 138a ustawy). Zestawienie powyższych przepisów upoważnia do postawienia tezy, że emerytura za miesiąc, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, jest świadczeniem należnym, a jego przelew na rachunek w banku, nawet po dacie śmierci ubezpieczonego, stanowi prawidłową wypłatę.

Dlatego apelujący nie ma racji powołując się na naruszenie przez Sąd Okręgowy w Białymstoku przepisu art. 922 § 1 i 2 k.c. oraz art. 136 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Odmiennosc sytuacji prawnej, gdy należność wypłacana jest do rąk osoby uprawnionej albo na rachunek w banku jest pozorna. Rozróżnienie to nie zmienia zasady, że uprawnionymi do emerytury za ostatni miesiąc są ubezpieczeni - jeżeli wypłata nastąpiła przed ich śmiercią, albo osoby wymienione w przepisie art. 136 ust 1 ustawy. Odrębność polega jedynie na tym, że wypłacenie należności przez ZUS, przed uzyskaniem wiadomości o śmierci świadczeniobiorcy, zwalnia go od obowiązku ustalania kręgu osób uprawnionych. Nie sposób dopatrzeć się w tej odmiennosci naruszenia przepisu art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Nie można pominąć, że to zmarły P. C. (1) wybrał wypłatę świadczenia na rachunek w banku. Rozwiązanie to nie może być zatem postrzegane przez syna świadczeniobiorcy w kategorii nierówności wobec prawa.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie przepisu art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnął w oparciu o przepis art. 98 k.p.c.